

עיבד סא"ל מ' הופמן
לפי מאמרו של הקולונל י. מירושניצ'נקו

תורת קרב־ההגנה מתום מלחמת־העולם השניה עד 1953

הנסיבות בהן עוברים להגנה

התורה הסובייטית התייחסה בתום מלחמת־העולם השניה להגנה כאל אחת מצורות הקרב מחויבות־המצאות; יעודה — להחזיק בזק בשטחים, להדוף התקפה מצד כוחות עדיפים של אויב, להסב לאויב אבידות כבדות והודות לכך ליצור תנאים נוחים בהם ניתן יהא לעבור להתקפה מכרעת.

המעבר להגנה נעשה גם כאשר נתגלה צורך להרוויח זמן לשם ריכוז כוחות ואמצעים המיועדים להתקפה; וכן כדי להפעיל את עקרון החיסכון בכוחות בגזרות מסוימות, במטרה לאפשר ריכוזם של כוחות עדיפים להתקפה בגזרות אחרות, חשובות יותר.

הגייסות עשויים לעבור להגנה גם תוך כדי התקפה, במטרה להדוף מכות־נגד והתקפות־נגד מצד כוחות עדיפים של אויב; כן

עשויים הגייסות לעבור להגנה על־מנת להתבסס במערכים וביעדים שנכבשו, וכדי לאבטח את האגפים של הגייסות התוקפים.

עקרונות־יסוד בקרב ההגנה

שני עקרונות־יסוד התוו את ההתארגנות להגנה: כושר עמידה והגנה פעילה. כושר העמידה של מערך ההגנה — משמעותו יציבות המערך מבחינת כושרו לעמוד באש ארטילריה, בהתקפות טנקים, בהתקפות אוויר, בהתקפות של כוחות מוטי־סים ובהתקפות נשק כימי. ישנם עוד גורמים אחדים שתורמים לכושר העמידה: היערכות לעומק, ניצול מושכל של הקרקע, ביצור השטח, ארגון מתואם של מערכות־אש מכל הסוגים, יציבות המגנים ועקשנותם.

ההגנה פעילה — משמעותה לפגוע באורח

מתמיד באויב בכל סוגי האש, להכתיב לו את מהלכי הקרב, לתמרן באש, בכוחות ובאמצעים מכל הסוגים, וכן להנחית התקפות־נגד שיכריעו את הקרב.

מערכי ההגנה ברמת הגדוד

גדוד חי"ר (ולאחר־מכן גדוד החרמ"ש) יכל להתארגן להגנה בדרג הראשון או בדרג השני של מערך־ההגנה החטיבתי. לעתים היה הגדוד מתארגן להגנה במערך־הגנה קדומני (במרחק 3—5 קילומטרים מקו המוצבים הקדמיים) או פועל ככוח קדומני (גייסות מחפים) המגן על רצועת האבטחה (במרחק עד 15 קילומטרים מ־מערך ההגנה העיקרי).

הגייסות היו מתארגנים להגנה בחזית רגילה או בחזית רחבה, בהתאם לחשיבותם של גזרת ההגנה, של הכוחות והאמצעים

שבנמצא, ובשים-לב לעבירות הקרקע. בהגנה בחזית רגילה היה גודל חי"ר (ח"ר"ש) מסוגל להגן על מתחם שרחבו הממוצע שני קילומטרים ועומקו — 1.5 — 2 קילומטרים. אמות-המידה שלהן, שנקבעו על-סמך הלקחים של מלחמת-העולם השנייה, נתבססו על הנתונים הבאים:

אמצעי-האש של כיתת רובאים מאפשרים לה להגן על עמדה שרחבה (חזיתה) מגיעה ל-150 מטרים. מחלקת רובאים, בת 3 כ"י תות, יכולה להגן על קטע של 400—500 מטרים. פלוגת רובאים ערוכה עם שתי מחלקות בקו החפירות הראשון ומחלקה שלישית — בקו החפירות השני — מגינה על מוצב פלוגתי שרחבו — 800—1,000 מטרים ועמקו — 400—600 מטרים. יוצא איפוא, שגודל ערוך בשני דרגים יכול ל-התגונן בחזית שרחבה עד שני קילומטרים. מהנתונים לעיל ברור כי יכולתו של הנשק-הקל שבידי החי"ר להדוף התקפת אויב שימשה הנחת-היסוד לחישוב ממדיהם של מערכי-ההגנה.

צפיפותם של אמצעי-ההגנה נ"ט הושגה בעיקר על-ידי תגבור היחידות ויחידות-המשנה בתותחים נ"ט, בטנקים ובמשחיתי-טנקים "ס. או.". כל גודל חי"ר, שנמצא בדרג הראשון החטיבתי, קיבל סיוע של גודל תותחים (מרגמות), הנמנה עם האגד הארטילרי החטיבתי.

מערך-ההגנה גדודי כלל דרג אחד או שני דרגים, וכן עתודה ואמצעי-אש הכפופים ישירות למג"ד. על-פי רוב נערכו הגדודים שבדרג הראשון החטיבתי בשני דרגים, ואלה שנמצאו בעומק המערך של החטיבה — בדרג אחד. גם בהגנה בחזית רחבה נערך הגדוד בדרג אחד.

בדרג הראשון של הגדוד נמצאו שתי פלוגות רובאים עם אמצעי התגבור שלהן, ובדרג השני — הפלוגה השלישית. ככלל הפריש הגדוד כוחות לעתודה רק אם נערך בדרג אחד, אולם בהגנה בשטח-בנוי, ביער רות ובשטח ביצתי הופרשו כוחות לעתודה אפילו נערך הגדוד בשני דרגים.

על אמצעי-האש שבשליטתו הבלעדית של המג"ד עשויים היו להימנות: פלוגת מרג-

מות גדודית וכן חלק מן האמצעים נ"ט, טנקים ומשחיתי-טנקים "ס. או.". בין מתחמי-ההגנה הגדודיים היה סיוע הדי וקשר עם היחידות שבאגפים ובערוף; והם היו מרכיב יסודי של כל מערכי ה-הגנה ** (מערכי-ההגנה רצופים), שנכללו בתוך, רצועת ההגנה***.

מתחמי-ההגנה הגדודיים, שהיוו את הדרג הראשון של החטיבה, יצרו את מערך-ההגנה הראשון, שנחשב מערך-ההגנה ה-עיקרי, ברצועת ההגנה. כבר בזמן הל-חימה על מערך קדמי זה היה על הכוחות להכריע את האויב התוקף.

גודל הדרג השני התארגן והתבצר במערך השני. משימתו היתה לבלום את כוחות האויב שהצליחו להבקיע את המערך הקדמי ולהשמדם, ולפחות ליצור מצב נוח להנחתת התקפות-נגד על-ידי כוחות ש-יבואו מהעומק. המערך השני נמצא במרחק של עד 1,000 מטרים מן המתחמים של הגדודים הקדמיים — דהיינו מרחק של 2.5 — 3 קילומטרים מקו המוצבים הקדמיים.

חשיבות רבה נועדה להכשרת ההגדסית של מערכי-ההגנה, שעיקרם רשת מסועפת של חפירות הגנה ושל חפירות-קשר. רשת זו אמורה היתה להגן על הכוחות בפני אש האויב, לאפשר תמרון מהיר ומוסתר של כוחות ושל אמצעים לרוחב החזית ולעמקה, ולהקשות על האויב לגלות את היערכות הכוחות ולאכן את אמצעי האש.

בכל מתחם גדודי הוכנו, בדרך-כלל, עד שלוש חפירות. החפירה הראשונה שימשה גם קו מוצבים קדמיים. הומלץ למקמה מאחורי מכושול טבעי. החפירה השנייה נקבעה במרחק 200—300 מטרים מן החפירה הראשונה, והחפירה השלישית — במרחק 600—800 מטרים מהחפירה השנייה.

בתוך המתחם הגדודי הוכנו עמדות-אש לתותחים, לטנקים ולמשחיתי-טנקים אשר נמנו עם כוחות הגדוד או תיגברו אותם.

האש בהגנה

האש שימשה אמצעי עיקרי להבסת האויב התוקף; בשל כך נודעה חשיבות-יתר ל-

תכנון קפדני של מערכת-האש, ובעיקר לתיאום בין אמצעי-האש השונים: תותחים, מרגמות, אמצעים נ"ט ונשק-קל. כל אמצעי-האש פוזרו לרוחב החזית ול-עמקו של המתחם הגדודי; מכאן, שכל השטח שלפני קו המוצבים הקדמיים, באג-פיו ובעמקו של המתחם כוסה באש צולבת ואנפילדתית צפופה. עומקו של איזור האש הצפופה מכל סוגי הנשק, לפני קו המוצבים הקדמיים, צריך להיות עד 400 מטרים; וכל נקודה באיזור זה צריכה להיות מכוסה באש יעילה.

ההגנה נ"ט

ארגון ההגנה נ"ט נחשב לתפקידם האחראי ביותר של המפקדים בכל הרמות. התקנו-נים קבעו כי המערך נ"ט הוא השלד של כל מערך-ההגנה.

מערכת-ההגנה נ"ט כללה: נקודות-משען נ"ט (מוצבים נ"ט) פלוגתיות; מתחם נ"ט גדודי; מגננים נ"ט בעומק — על צירי הגישה המאיימים של טנקי האויב; עמדות-אש של תותחים, של טנקים ושל משחיתי-טנקים שהוצבו באותם צירים; מכשולים נ"ט ועתודות של תותחים נ"ט. נקבע שיש להכין בכל מוצב פלוגתי נקודת משען נ"ט פלוגתית. אם עמדה לרשות הפלוגה כמות מספקת של אמצעי לחימה נ"ט, היתה נקודת המשען נ"ט הפלוגתית חופפת את כל שטחו של המוצב הפלוגתי. המתחם נ"ט הגדודי הורכב מנקודות משען נ"ט של הפלוגות ומאמצעים נ"ט אחרים שעמדו בשליטתו הישירה של המג"ד (ראה מרשם).

ניהול קרב ההגנה

אש ארטילרית ואווירית הונחתה על אויב שנמצא במסע-התקרבות אל קו המוצבים הקדמיים. הסתערות האויב על קו המוצבים הקדמיים נהדפה באש ארטילרית מן ה-גזרה המותקפת ומגזרות שכנות, באש

** מערך הגנה — כולל קו-יחפירות אחדים, זה-אחר-זה, אשר מחוברים ביניהם במערכת חפירות-קשר ותעלות ברית — המער.

*** רצועת הגנה — כוללת 2—3 מערכי-ההגנה ומוחזקת — כולה או קטע ממנה — על-ידי הרמה הדיביזיונית — המער.

חזית רחבה (בהגנה) — היא חזית הגנה אשר רוחבה מאפשר ליחידה או לעוצבה להגן עליה ביעילות מספקת, תוך פריסה מקסימלית של כוח-האדם ושל אמצעי-האש שלרשותה. הגנה בחזית רחבה נקטת בגזרות-מאמץ משניות ובשטחים שאינם נוחים מכל הבחינות לפעולה התקפית של האויב, כשכוחותיו של המגן ואמ-צעיו אינם מספיקים, ובקרב נסיגה והשהיה.

* חזית רגילה (בהגנה) — היא חזית הגנה אשר רוחבה מאפשר ליחידה או לעוצבה להגן עליה ביעילות מלאה, תוך פריסה אופטימלית של כוח-האדם ושל אמצעי-האש שלרשותה. הגנה בחזית רגילה נקטת בגזרות-המאמץ העיקריות ובשטחים הנוחים מכל הבחינות לפעולה התקפית של האויב.

טנקים, משחיתי טנקים, נשק חי"ר ותקיפת מטוסים.
חשיבות גדולה נועדה לתמרון במסלולי האש ולתמרון אמצעי האש עצמם מהגזרות שאינן מותקפות לעבר הגזרה המותקפת; זאת כדי להביס את כוחות האויב שסיכנו במיוחד את יציבות ההגנה.
אם קנה לו האויב אחיזה במערך הקדמי,

נעשו כל המאמצים לבלום את התקדמותו על-ידי הפעלה של כל אמצעי האש. ה-אויב שחדר הושמד על-ידי התקפת-נגד, באמצעות הדרגים השניים והעתודות. הח-טיבות, ולעתים הגדודים, ערכו התקפות-נגד עצמאיות (מקומיות). הפלוגות היו עורכות התקפות-נגד מקומיות רק כש-חדרו כוחות אויב קטנים למוצביהן.

אם הבקיע האויב את המערך הקדמי ולא היה ביכולתו של הדרג הראשון להחזיר את המצב לקדמותו, ננקטו צעדים כדי לשמור על שלמות העמדות של הדרג השני (הח-טיבתי) ועל עמדות-הבריח*; זאת כדי ליצור תנאים נוחים להתקפות-נגד שתנו-חתנה על-ידי הכוחות והאמצעים שלרשות הרמות הגבוהות.

תורת קרב-ההגנה בשנים 1954 – 1959

מערכי-ההגנה הגדודיים

המרחקים בין מערכי ההגנה הוגדלו; זאת כדי למנוע פגיעה של מטען גרעיני אחד בשני מתחמים גדודיים, הערוכים זה-אחרי-זה. אולם לא ננקטו עדיין צעדים לפזר את המערכים לרוחב החזית, מתוך הנחה שפי-זור כזה יחליש את עוצמת-האש לפני קו המוצבים הקדמיים; וכך יקל על התוקף להבקיע את מערך-ההגנה גם ללא שימוש בנשק גרעיני. בשל כך הותירו פרצות רק בין המתחמים הגדודיים, ורק כעבור זמן-מה — גם בין המוצבים הפלוגתיים. צעדים אלה לא החלישו במידה ניכרת את עוצמת-האש של מערכי-ההגנה, מה גם שבאותה תקופה חל דילול במערכים של הכוחות התוקפים.

לפני הכנסת מטענים גרעיניים בעוצמה קטנה מ-20 קילוטון לא נראה כדאי לפזר את המערכים הגדודיים ואת המערכים ברמות הנמוכות מרמת גדוד, כי ממילא כיסה רדיוס הפגיעה הגדול של מטען בן 20 קילוטון ויותר גם את המערכים המפור-זרים של הרמות הנמוכות. בשל כך לא חלו שינויים מהותיים בהיערכות החי"ר (החרמ"ש) להגנה (ראה מרשם).

חשיבות רבה נודעה, בשלב זה, להגברת עמידותם של הביצורים מפני פגיעה גר-עינית; לצורך זה הועמקו החפירות וחפי-רות-הקשר; הן כוסו ודופנו בחומרים שונים. נוכף לכך בנו מצדיות ומקלטים מחלקים טרומיים.

נקבע גם, כי הואיל וצורתו של השטח

כדאי לתקוף או שלא יתאפשר לתקוף; או כאשר יהיה צורך לנקוט חיסכון בכוחות כדי לאפשר התקפה בגזרות חיוניות אחרות.

עקרונות יסוד של קרב-ההגנה בעידן הגרעיני

כדי לוודא שההגנה תעמוד במשימותיה, הכרחי שנוסף לתכונותיה שנמנו לעיל, יהיה לה כושר לעמוד בפני נשק גרעיני. דרישה זו משפיעה באורח מכריע על ארגון ההגנה וניהולה.

יציבות ההגנה מבחינה גרעינית מחייבת בראש וראשונה לגלות את הנשק הגרעיני של האויב בטרם יופעל ולהשמידו; אם משימה זו לא תעלה יפה, על ההגנה לעמוד איתן בפני האויב המפעיל את הנשק הגרעיני. לשם כך יש להציל מהש-מדה כוחות ואמצעים רבים ככל שניתן, שיוכלו להדוף התקפת אויב, שתבוא לאחר המהלומה הגרעינית.

המשימה למנוע מהלומות גרעיניות יכלה להתבצע רק על-ידי הרמות הגבוהות של הפיקוד. ברמת העוצבות הטקטיות (קור-פוס ודיביזיה), ובמיוחד ברמות החטיבות והגדודים התרכזו המאמצים להקטנת הפ-גיעות של הגייסות מאש גרעינית.

אחד האמצעים הראשונים לכך היה פיזור הכוחות לרוחב ולעומק; אולם בשלב המ-תואר חל פיזור זה בעיקר ברמות הדיביזי-יות והחטיבות (על-ידי הגדלתם של האזו-רים המוגנים והעמקתם ברמות הללו, בעוד שברמות הנמוכות יותר לא חלו שינויים).

הגורמים שהשפיעו על שינוי בתפיסת ההגנה

החידוש המכריע בתקופה זו הוא הכנסתו של הנשק הגרעיני לשימוש בצבאות אח-דים, לרבות צבא ברה"מ.

בסוף שנות ה-50 ובתחילת שנות ה-60 התהוו בצבאות המערב שתי מגמות בפי-תוח הנשק הגרעיני:

האחת — הגדלת עוצמתו של הנשק הגר-עיני עד לפצצות בנות עשרות מגאטון, כל-אחת, ויעודו למשימות מערכתיות ואסטרטגיות. והמגמה האחרת — הקטנת עוצמתן של הפצצות הגרעיניות עד לעש-רות קילוטון ספורות לכל פצצה — למשי-מות טקטיות. טילים ותותחים שימשו אמצעי שיגור של מטענים גרעיניים טק-טיים.

עוצמתו האדירה של הנשק הגרעיני, והר-וויה גדלה של עוצבות השדה בטנקים, בנגמ"שים ובאמצעי-לחימה חדישים אח-רים — כל אלה הגבירו מאוד את עוצמתם של הגייסות התוקפים. תופעה זו עוררה את השאלה מה צריכים להיות יחסי הגומ-לין בין ההתקפה וההגנה, או במילים אחר-ות: התהיה ההגנה מסוגלת לעמוד בפני אמצעי-האש החדישים; ואם בכלל אפשר יהיה לדבר על הגנה, כצורת-קרב, במל-חמה גרעינית.

התורה הסובייטית השיבה בחיוב לשאלה זו, בהנחה כי יהיה צורך לנהל קרב-ההגנה גם בעת מלחמה גרעינית; קרב-ההגנה כזה ינהל באותן גזרות בהן לא יהא

* עמדת-בריח — קו חפירות-מגן או חפירות-קשר העובר באלכסון לקו החזית או בניצב לו. תפקידו לבלום את התקדמות האויב לעומק ולתעלה; כן משמשת עמדת בריח קו התחלה להתקפת-נגד — המערך.

המוכה במטען גרעיני היא עגולה וקיימות סטיות ניכרות בדיוק הפגיעה שלו, כדאי להרחיב את חזיתו של המתחם הגדודי; הלכך שונו ממדיו במידת-מה: במחצית השניה של שנות החמישים היו ממדיו של מתחם גדודי שלושה קילומטרים לרוחב,

(לפני-כן — שני קילומטרים) ואילו עומקו נשאר כשהיה — שני קילומטרים. הגדלת רוחבו של המתחם הגדודי, וקיום פרצות בין מתחמים גדודיים שכנים ברוחב עד 500 מטרים גרמו להקטנת-מה בפגי-עותו של מערך-ההגנה לנשק גרעיני.

ההערכה היתה שכאשר יפגע מטען גרעיני בפרצה שבין-שני מתחמים-גדודיים, ייגר-מו לשניהם אבידות כוללות בהיקף של שתי פלוגות, לערך. אם יהיה הפיצוץ במרכזו של המתחם הגדודי — יצא מכלל פעולה כל הגדוד.

תורת ההגנה בשנות ה-60

הגורמים שהשפיעו על שינוי התפיסה

בסוף שנות ה-50 ובתחילת שנות ה-60 גדלה הכמות של המטענים הגרעיניים. הטקטיים למיניהם. יוצרו מטענים בעוצ-מה של קילוטונים אחדים. לנוכח שינויים אלה הגיעו למסקנה כי התפיסות הקיימות על פיזור הכוחות בשדה-הקרב התיישנו ואינן עונות עוד לצרכים.

בעוד שבעבר שימש הגדוד מטרה כדאית לפצצה גרעינית, עתה שימשה כבר הפלו-גה (הסוללה) מטרה כזו. נוסף לכך הוכח שמערך גדודי רצוף (ללא פרצות בין המוצבים שבו) פגיע למטען גרעיני בעוצ-מה קטנה, באותה מידה בה הוא פגיע למטען בעוצמה בינונית. גידול בכמות המטענים הגרעיניים עלול גם לגרום לרי-בוי ניכר באבידות המתגונן.

כך נוצר הכרח למצוא פתרון לצורך בפיו-זור לעומת הצורך בריכוז של הכוחות בשדה-הקרב.

מחד-גיסא צריך היה לפזר את המערך הגדודי כך שפגיעה של מטען גרעיני אחד לא תשמיד יותר מפלוגה אחת. מאידך-גיסא חייב להישמר העיקרון של הרציפות הטקטית, ובמיוחד יש לקיים סיוע-אש הדדי בין המוצבים הפלוגתיים לרוחב ול-עומק כאחד; סיוע זה מונע החלשתו של מתחם-ההגנה הגדודי; כן מונע סיוע-אש הדדי את האפשרות שהאויב ישמיד את המוצבים הפלוגתיים בנפרד, בזה-אחר-זה. אי-לכך הכרחי שבמוצבים הפלוגתיים יימצאו אמצעי-אש ארוכי-טווח (לא קטן מהמרחק בין מוצב אחד למשנהו).

המבנה החדש של המתחם הגדודי ושל המוצב הפלוגתי השפיע על מבנם של המערכים העוצבתיים בשל כך שהביא בחשבון את הגורמים הבאים:

- כושר הפגיעה של המטענים הגרעיניים.
- טווח האש, בכיוון-ישר, של הטנקים ושל אמצעי-הלחימה נ"ט האחרים הנמצאים במוצבים הפלוגתיים.
- אופי השטח ומידת ביצורו.

נקבע כי המרחקים בין המוצבים הפלו-גתיים לרוחב החזית ולעמקה יהיו 1,000—עד 1,500 מטרים.

פיזור דומה חל בהיערכותן של ארטילריית השדה ושל הארטילריה נ"מ. נקבע שיש לערכן כך שפגיעתו של מטען גרעיני אחד לא תוציא מכלל פעולה יותר מסוללה אחת. כך הוקטנו היעדים של המהלומות הגר-עיניות — יעדים גדולים פוצלו ליעדים קטנים. תופעה זו מאלצת את התוקף להשתמש בכמות רבה יותר של מטענים גרעיניים (בהשוואה לשלב הקודם), כדי להשיג תוצאה מבצעת זהה.

אך בכך לא חם תהליך פיזורם של המע-רכים. בראשית שנות ה-60 התהוותה מגמה ברורה בצבאות המערב להפעיל בקרב-התקפה מטענים גרעיניים, ו"עירים" בעוצ-מה של פחות מקילוטון אחד. מטען מסוג זה עלול להוציא מכלל פעולה את חלק-הארי של מערך פלוגתי רצוף. כדי להת-גבר על בעיה זו פוזרו גם המערכים הפלו-גתיים, כך שמטען גרעיני, "זעיר" לא ישמיד יותר ממחלקה אחת. כתוצאה מכך גערכו המחלקות ברווחים המגיעים ל-300 מטרים בין אחת לרעותה.

פרצות אלה בין הפלוגות ובין המחלקות הגדילו במידה רבה את האחריות של רמות-הפיקוד הנמוכות להחזקת השטח שהופקד בידיהם. הדבר חייב לתגבר את הפלוגות באמצעי לחימה נ"ט יעילים — תקינים או מוקצים מרמה גבוהה יותר. ואכן פלוגות הרובאים חומשו בשנות ה-60 במטולים נ"ט (מסוג "ר. פ. ג-7") משופ-רים וכן צוידו בנגמ"שים (השלמת המינוע

של יחידות החי"ר גרמה לשינוי כינוין ל-**"יחידות רובאים-ממונעות"**).

בהגנה תיגברו את הגדודים ואת הפלוגות בתותחים נ"ט יעילים יותר, בטנקים, ב-תול"רים וכן בטילים מונחים נ"ט. נוסף לזה המשיכו להקצות לגדוד חי"ר סיוע ארטילרי בעוצמה שהגיעה עד גדוד ארטי-לריה, ולפלוגת רובאים — עד סוללת אר-טילריה. שינויים אלה הגדילו את העצ-מאות הטקטית בהגנה לא רק של הגדוד, אלא גם של הפלוגות; כתוצאה מכך נת-אפשר להרחיב את גודלה של נקודת-המשען נ"ט הפלוגתית, הנמצאת בתוך ה-מוצב הפלוגתי, וניתן לארגנה להגנה-היקפית.

כתוצאה מכך שונו גם המושגים לגבי ה-שטח המוגן על-ידי פלוגה. המושגים, "מו-צב ההגנה" ו, "נקודת-משען נ"ט פלוגתית" בוטלו. הושאר רק המונח "מוצב" המשקף את מהות היערכותה של הפלוגה להגנה בתנאים החדשים.

הגברת חשיבותה של המחלקה בהגנה חייבה גם שינוי התפיסה לגבי רמה זו. עד כה הגנה המחלקה על חפירה בקו ישר, פחות או יותר; עתה נולד צורך להכין גם את המוצב המחלקתי להגנה היקפית. ממדי המוצב הפלוגתי נקבעו כדלקמן: עד 1,000 מטרים לרוחב ועד 500 מטרים לעומק; ממדי המוצב המחלקתי — עד 300 מטרים לרוחב ו-200 מטרים לעומק. לרשות היחידה ויחידות-המשנה בעידן הגרעיני עומדים אמצעי-האש הקונבנ-ציונליים בלבד; בשל כך מותנית היערי-כותן גם ביכולתן להנחית אש רצופה וצפופה ביותר לפני קו המוצבים הקדמיים, ובפרצות בין המוצבים ובאגפיהם. ההנחה היא שניתן להשיג זאת אם הגדוד ייערך בדרג אחד; היערכות כזו תאפשר להפעיל את מרבית אמצעי-האש בעת ובעונה אחת כדי להדוף את התקפת האויב. אולם, כדי למנוע הקטנה גדולה בעומקו של המתחם הגדודי, וכדי להנחית אש אגפית ואש צו-

לבת, יש להימנע מהיערכות קוית של הפלוגות בגדוד. פלוגה אחת יכולה להי- ערך קדימה יותר או אחורה יותר בהש- וואה ליתר הפלוגות וליצור „שק-אש“ במקרה שיווצר אגף חשוף תיערכנה פלו- גות הגדוד בדירוג לשמאל או לימין. ב- צורה דומה יש לערוך את המחלקות במ- צב הפלוגתי. נוסף לזה מובטח העיקרון של היערכות עמוקה על-ידי הפרשת עת- דה בעוצמה של מחלקת רובאים מוגברת וכן על-ידי השארת חלק מאמצעי-האש בשליטתו של המג"ד.

בתנאים הללו מסוגל הגדוד להגן על מת- חם שרחבו מגיע ל-5 קילומטרים ועומקו ל-2 קילומטרים (ראה מרשם).

בגזרות הגנה חיוניות במיוחד, בהן יש הכ- רח להתארגן יותר לעומק, ייערך הגדוד בשני דרגים, כאשר הפלוגה שבדרג השני תיערך במרחק לא קטן מקילומטר אחד עד קילומטר וחצי מהפלוגות שבדרג הרא- שון; זאת כדי למנוע שמטען גרעיני אחד בעוצמה נמוכה יפגע בעת ובעונה אחת בשני הדרגים של הגדוד.

הוראיל וההיערכות להגנה חדלה להיות רצופה, לא היה עוד צורך להשתמש במו- נחים „הגנה בחזית רגילה“ ו„הגנה בח- זית רחבה“.

הגנה בשטח בלתי-עביר בחלקו מאורגנת לפי העקרונות החדשים; אך גידול הפר- צות בין יחידות-המשנה עלול לגרום ל- הרחבתו של המתחם הגדודי עד למעלה מ-5 קילומטרים.

היערכות להגנה בגזרה שרחבה עולה על 5 קילומטרים מותרת גם לגדוד המתארגן במערך הגנה קדומני או הפועל בתפקיד כוח קדומני (גייסות מחפים).

פיזור מערכי-הגנה — בשל האיום להר- ציאם מכלל פעולה על-ידי אש גרעינית על מוצבי ההגנה (מחלקתיים או פלוג- תיים) — יצר פרצות נרחבות במערך- ההגנה. עובדה זו הגבירה באופן ניכר את החשיבות שנודעת לתמרון בכוחות ובאמ- צעים של היחידות עצמן ושל הרמות הג- בוהות יותר; זאת כדי לחסום את הפרצות שהתהוו וכדי לשקם את מערך-ההגנה. במילים אחרות, ההגנה ממשיכה להיות ניידת ביסודה, אך יחד עם זאת נעשתה ניידת יותר בכל הרמות.

כל השינויים דלעיל בהיערכותו של הגדוד ומטה השפיעו במידה רבה על מבנה ה- מתחם הגדודי וכן על מבנם של המערכים

החטיבתיים והדיביזיוניים, לרבות על אופי ההתבצרות בהם.

עתה מורכב המתחם הגדודי מהמרכיבים הבאים:

- מוצבים פלוגתיים ומחלקתיים הי- פיים, פוזורים לרוחב ולעומק; מוצבים מסתייעים הדדית באש.
- עמדות-אש של תותחים, של מרגמות, של טנקים ושל טילים-מונחים נ"ט בשליטתו הישירה של המג"ד.
- מקומות שהוכשרו למקם בהם מוצבי- פיקוד.

ד. מכשולים מכל הסוגים. לעתים יש להכין בתוך המתחם הגדודי גם עמדות-אש לתותחים של הרמות הממונות וקו-הפריסה לעתודותיהן.

כבעבר בנוי „מערך-הגנה“ שורה של מת- חמים גדודיים הערוכים במקביל לחזית. אולם שלא כבעבר אין עוד מערכים אלה רצופים. המוצבים הפלוגתיים משמשים שלד של המערכים הללו. מוצבים אלה ערוכים במגמה לחסום באש את צירי- ההתקפה המשוערים. נקבע שאין למקם מוצבים אלה על פסגות גבוהות או על שטחים בולטים מחמת הסכנה שיתגלו ב- מהירות ויושמדו באש גרעינית. במקומות בולטים כאלה מן הראוי להכין ביצורי- דמה, שהגישות אליהם תהיינה אף הן מו- גנות באש.

ההתבצרות

פיזור המערכים גרם לקשיים בהכנת חפיי- רות-לחימה וחפירות-קשר במוצבי ה- הגנה ובמתחמים. כמחציתן של חפירות אלה יש לחפור בפרצות שבין המוצבים. נוסף לכך נכללו במוצבי ההגנה יותר אמצעי-אש כגון: טנקים, משגרי טילים- מונחים נ"ט, תול"רים, נגמ"שים ותותחים. לכל אחד מהכלים הללו צריך לחפור עמדות כדי להסתירם ולהגן עליהם, וכדי לאפשר להם להתחזית אש יעילה בתנאים נוחים. לפני העידן הגרעיני ניתן היה לד- חות את הכנת המקלטים לאנשים לאחר שהוכנו החפירות העיקריות; כיום יש להקדים, ככל האפשר, בהכנת המקלטים. בעיה זו עוד מחמירה עקב כך ששלב- הארגון וההכנה של מערכי-ההגנה התקצרו בגלל יכולתו הגוברת של התוקף לרכז כוחות להתקפה בפרקי זמן קצרים ולהג- חית במהירות מהלומות גרעיניות. בדומה לתקופת מלחמת-העולם השניה

נוצרים הקשיים הגדולים בהתבצרות ב- מקרה של מעבר להגנה במצב של מגע עם האויב; זאת בשל העדר-יכולת להפעיל ציוד מכני הנדסי בקו המוצבים הקדמיים ובערפם המייד.

גדודי הרובאים הממונעים (החרמ"ש) של הדרג הראשון יכלו (החל בשנת 1965) ל- השלים את העבודות ההנדסיות העיקריות בהגנה תוך 3—4 יממות; בפרק זמן זה ניתן להכין חפירה רצופה אחת וקטעים של החפירה השניה, וכן את חפירות-הקשר החיוניות ביותר.

מערכת-האש

בהגנה

וחשיבות

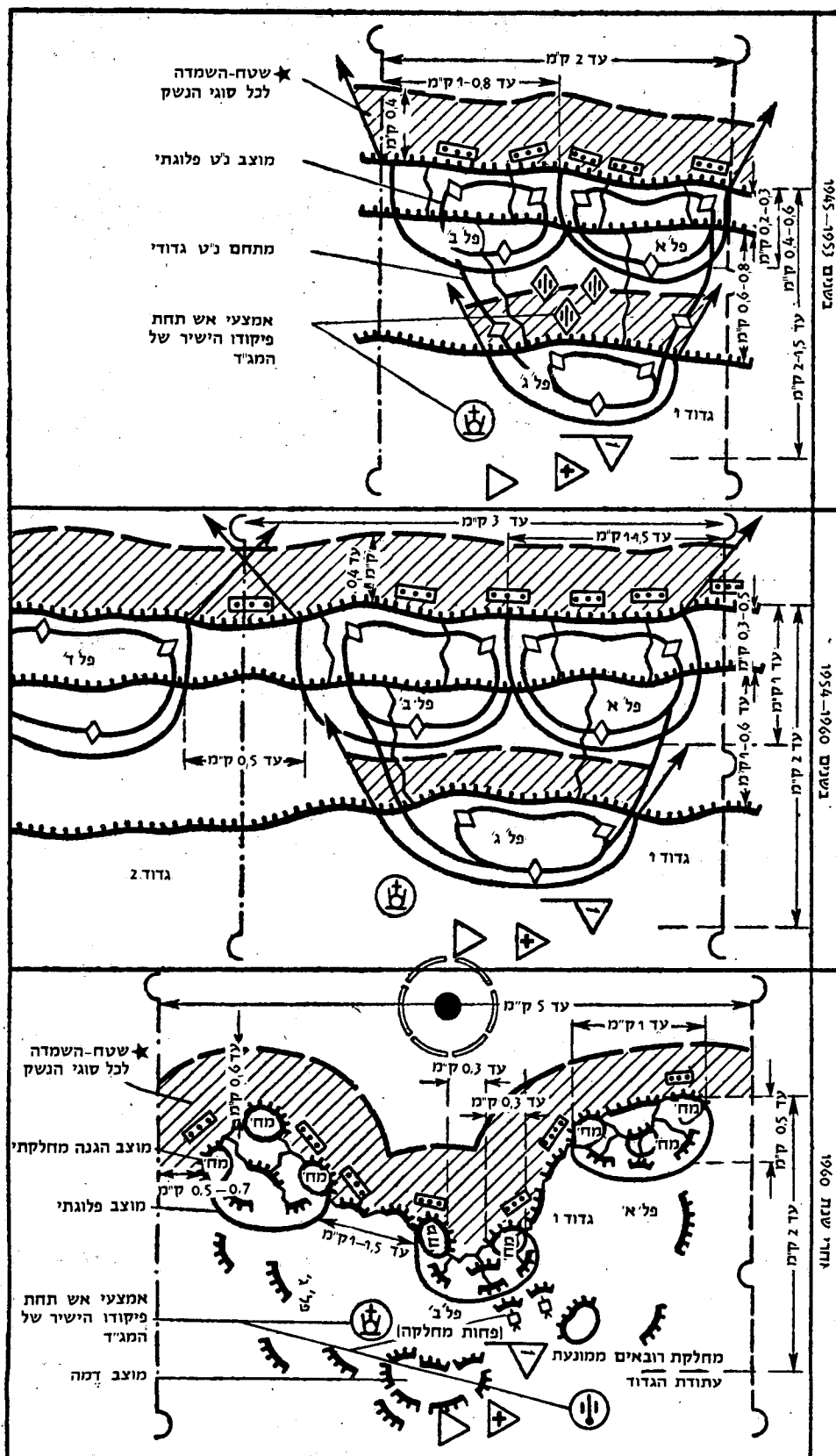
התמרון

מערכת-האש בהגנה הושתתה על שילוב הדוק של אמצעי-האש הקונבנציונליים ה- שונים עם מכשולים מלאכותיים וטבעיים. אולם בעוד שהנשק הגרעיני, בתחילת הופעתו, נחשב אמצעי המשלים את מע- רכת-האש ההגנתית הרגילה, שונה המצב כיום. עם הגידול בכמויות של המטענים הגרעיניים שמוקצים עתה למגנים, נעשה הנשק הגרעיני אמצעי פגיעה עיקרי ב- תוקף. יתירה מזו — עתה יש לתכנן את אש הארטילריה, את האש נ"ט ואת האש מנשק-קל כך שישלימו את תכנית-האש הגרעינית, שהפכה לעיקר.

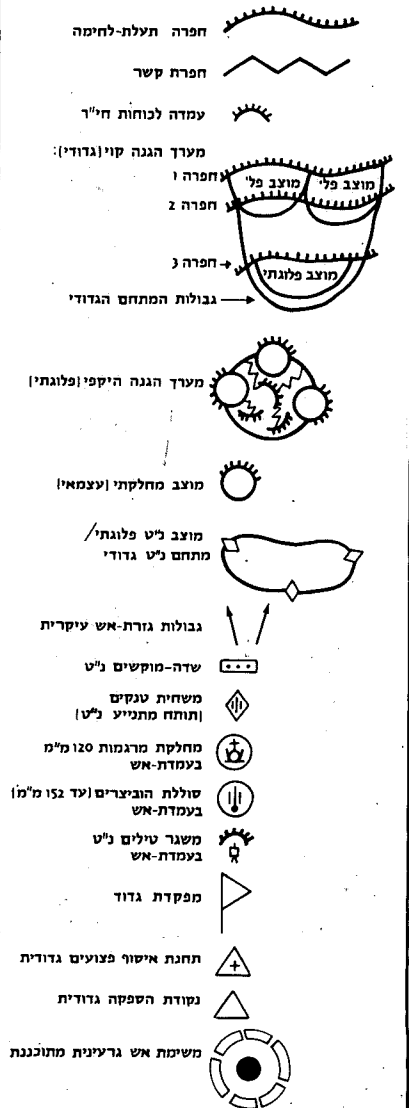
היקפן של משימות-האש גדל, ולמשימות הרגילות בלוחמה נגד הטנקים והח"ר של האויב — בדרכי-הגשה הרחוקות אל קו המוצבים הקדמיים והקרובות אליו ובעומק ההגנה — נתווספו משימות חדשות ובהן:

- לוחמה בנשק הגרעיני של האויב.
- אבטחה באש של הפערים בין יחידות המשנה.
- אבטחה באש של הפרצות במערך העלולות להיגרם על-ידי אש גרעינית של האויב.
- לוחמה לא רק בטנקים של האויב, אלא גם בנגמ"שים שלו.

ריבוי המשימות סיבך את ארגונה של מערכת-האש ואת שיטות הביצוע של מ- שימות-האש. אמצעי חשוב לפגיעה באויב הוא תיאום מערכת-האש (של הרמות הג- מויות) עם ההנחות הגרעיניות. האיזור בו מוסבת תשומת-לב מיוחדת לבעיה זו מתחיל, בערך, ברצועת האבטחה. באיזור זה מתכננים אש-מרוכזת ומסיבית של

מקרא לסימנים טקטיים סובייטים:

ארטילריה ושל מרגמות (ריכוזים גדודיים ועל-גדודיים) שיעודה לגרום לאויב לא רק אבידות, אלא גם לאלצו להצטופף יתר-על-המידה ולשמש בכך מטרה כדאית להנחתות גרעיניות של המגן.

לגבי המגן משמש הנשק הגרעיני אמצעי להשמדה המונית של טנקים ושאר סוגים של רכב-קרב משוריין, עת שהם קרבים אל מערך-ההגנה. למרות זאת, לא פחתה (ואף גדלה) חשיבותו של המערך נ"ט; מערך זה בנוי מאמצעים נ"ט רגילים הי פוגעים בטנקים באש בכינון-ישרי. עם זאת הביאו פיזור הכוחות, ניידותם המוגברת והכללת טנקים בכוחות החי"ר לשינויים אחדים בתפיסה הכוללנית של ארגון המערך נ"ט. היה צורך לוותר על המרכיבים הנייחים במערך-ההגנה נ"ט, כגון מגננים נ"ט בעומק ומתחמים נ"ט גדודיים, שתיוור מטרה נוחה להעסקה גרעינית. בעידן הגרעיני מן הראוי להתארגן במוצבים פלוגתיים ומחלקתיים, שהם יעדים פחות כדאיים להתקפה גרעינית.

עם זאת גברה חשיבותו של התמרון באמצעים נ"ט, כגון: עתודות טנקים, יחידות טנקים שבדרג השני, עתודות נ"ט (של תותחים בעיקר) ויחידות מכשול ניידות (יחידות הנדסה שתפקידן להקים במהירות מכשולים נ"ט, בעיקר על-ידי מיקוש). חשיבות התמרון מוסברת בכך, שהאויב עלול להחליש — במהלומות גרעיניות ובהנחתות עזות של אש — את מערכת-האש של המגן, ולהשמיד במהירות מרכזי בים שלמים של מערך-ההגנה: מוצבים, ריכוזים של אמצעי-אש וכיוצא באלה. בתנאים כאלה ניתן לשקם את מערכת-האש ואת המערך נ"ט, בראש וראשונה על-ידי תמרון.

למרות פיזור הכוחות בהגנה קיים הצורך ליצור איזור-אש צפוף (שטח השמדה) של כלי-הנשק — לפני קו המוצבים הקדמיים ובתוך מערך-ההגנה. הגידול בטווח-היעיל של אמצעי-הלחימה נ"ט ושל הנשק-קל מאפשר ליצור בתנאי שטח נוחים איזור-אש כזה לטווח המגיע ל-600 מטרים לפני המוצבים.

ניהול קרב ההגנה

ההגנה היא שהתקפת האויב בעידן הגרעיני תיפתח בהכנה גרעינית ובהכנת-אש

קונבנציונלית. הכוחות המתגוננים ימצאו במצב קשה במיוחד לאחר ההכנה הגרעינית. יהיה עליהם לעמוד בפני שתי משימות: לחסל את תוצאות ההנחתות הגרעיניות, ובאותה עת להדוף התקפת טנקים וחרמ"ש של האויב.

בצדם של הצעדים — שיינקטו על-ידי המפקדים ברמות הגבוהות כדי לחסום את הפרצות שנגרמו על-ידי אש הגרעינית של האויב (ריכוז של אש תותחים ומרגמות לעבר אזורי הפיצוצים הגרעיניים ותמרון העתודות) — חייבים מפקדי החי"ר דות ויחידות-המשנה לגקוט צעדים נוספים על-ידי הפעלת הכוחות העומדים לרשותם. במיוחד עליהם לשקם את מערכת השליטה ואת מערכת-האש, לארגן פינוי בפגעים, לדאוג לטיהור האנשים, ציוד הלחימה והעמדות (מזיהום רדיואקטיבי), לסלק את המפולות המונעות יציאה מהמקלטים השובים, לכבות שריפות, וכיוצא באלה.

לאחר ההנחתות הגרעיניות של האויב כמעט ודאי שהשלמות הטקטית של קו המוצבים הקדמיים תתמוטט. כוחות ואמצעים יישלחו מהעומק אל אזורים אחדים בחזית, בהם תיווצרנה פרצות, ואילו פרצות אחרות ניתן יהיה לחסום רק על-ידי אש תותחים ומרגמות ועל-ידי מכשולים. במצב זה ילבש הקרב צורה של מאבק על החזקה במוצבים ששמרו על כושר לחימה, הם, ובמערכים בהם התמקמו העתודות שהגיעו מהעומק. המשימות המוטלות על היחידות שממשיכות להתגונן הן: להסב לאויב מקסימום אבידות באמצעי-האש שלרשותן; למנוע הסתננות לעומק מערך-ההגנה; לתעל את כוחות האויב; ולהרויח זמן על-ידי השהיית האויב; זמן זה חיוני לחיסול תוצאותיה של ההתקפה הגרעינית, לתמרון בכוחות ובאמצעים של הרמות הממונות, לתכנון הנחתות-אש מסוגים שונים על כוחות האויב וארגון. בביצוע משימה זו (השהיית האויב) ייוודע תפקיד מכריע למכות-אש מכל האמצעים, ליציבות היחידות ולעקשנותן, לרבות אלה המגינות על המוצבים הקדמיים והיחידות שהוחשו מהעומק לעבר השטחים שהוכו באש גרעינית.

נקבע, שבתנאים אלה, לא יהיו הגדודים שבדרג הראשון מסוגלים להנחית התקפות-נגד. אם האויב יבקיע את מערך-ההגנה שלהם, יהיה על יחידות החי"ר לבלום באש, מכל הסוגים, את המשך התקדמותו של האויב לעומק האיזור המובקע

ולאגפיו. תוך כדי בלימה יהיה עליהן ליצור תנאים נוחים להנחתת התקפות-נגד, שייערכו, בדרך כלל, ע"י הדיביזיות (החטיבות) יערכו התקפות-נגד רק על כוחות קטנים של האויב.

להתקפות-הנגד העזות (העיקריות) יוקדמו, בדרך-כלל, מהלומות-אש על כוחות האויב שחדרו למערך-ההגנה ועל עתודות האויב שנמצאות בתנועה אליו. היחידות של הדרגים השניים — הנוטלות חלק בהתקפת-הנגד — מתקדמות במהירות בחיפוי אש הארטילריה אל קווי הפריסה שנקבעו להן ותוקפות את האויב תוך כדי תנועה. הטנקים מהווים את חוט-השרדה של הכוחות העורכים את התקפת-הנגד. יחידות חרמ"ש תוקפות בעקבות הטנקים, ברגל או על גבי נגמ"שים.

יחידות הדרג הראשון מסייעות להתקפת-הנגד באש, או מצטרפות, לפי פקודת מפקד החטיבה, לכוחות התוקפים-נגד, במטרה להשמיד במאמץ משולב את האויב שחדר למערך-ההגנה.

סיכום

בשנים שלאחר מלחמת-העולם השנייה חלו שינויים בתורת ההתארגנות להגנה של יחידות החי"ר ובתורת ניהולה של ההגנה. במקום מערכי-ההגנה רצופים, הנשענים על חפירות רצופות, בונים עתה את ההגנה לפי עיקרון של מוצבי-ההגנה פזורים לרוחב ולעומק, אך מסתייעים הדדית באש ובמכשולים. מוצבי-ההגנה ערוכים כך ש-יחסו את צירי התנועה של האויב.

תפקיד עיקרי בהבסת האויב התוקף נועד להנחתות גרעיניות. היחידות במוצב ביהן ערוכות בראש וראשונה להנחית מהלומות גרעיניות ואש מכלי-נשק אחרים על האויב; כן ערוכות הן לערוך התקפות-נגד בכוחות ובאמצעים של הרמות הממונות. גם ברמת היחידה ויחידת-המשנה נודעת חשיבות מכרעת לתמרון באש ובכוחות לרוחב החזית ומעומקו של המערך. לכן ניתן לכנות את שיטת הלוחמה של יחידות החי"ר המתגוננות — "לוחמה נייחת-ניידת".

המשך פיתוחם של אמצעי-הלחימה, ובמיוחד של הנשק הגרעיני, יגדיל את עוצמת-האש ואת כושר הניידות של היחידות ושל העוצבות בשדה-הקרב, וישפיע על שינוי נוסף באופי ההגנה, שתהפוך עוד יותר נייחת.